מנורת המאור — כיבוד אב ואם ולימוד המוסר

וצריך אדם לנהוג כבוד באביו ובאמו יותר על שלמדוהו מוסר מעל שהמציאוהו לעולם הזה. כי כשהמציאוהו לעולם הזה לא נתכונו אלא להנאתן. וא"ת נתכוונו להמציאו לעולם, מה בצע במציאותו אם לא ילמד דרכי השם, כדי שיזכה בהן לחיי העולם הבא, ונוח לו לאדם שלא נברא אם לא יזכה לחיי העולם הבא. אבל המדריכו על הדרך הישרה, מנחילו העולם הבא. ולפיכך אמרו [רז"ל] כבוד אביו וכבוד רבו [כבוד רבו] עדיף, שאביו הביאו לחיי העולם הזה, ורבו מנחילו חיי העולם הבא. וגרסי' במדרש ואת הנפש אשר עשו בחרן, והלא אם יתקבצו כל באי עולם לבראת יתוש אחד ולהטיל בו נשמה אינן יכולין, אלא שהיה אברהם אבינו ע"ה מגיירן ומכניסן תחת כנפי השכינה, ומשום הכי העלה עליו הכתוב כאלו בראם. הא למדנו, שאדם שלמדו אביו תורה שחייב לנהוג בו כבוד כפלי כפלים על התורה שלמדו מעל שהוציאו לעולם הזה. וכמו שחייב האב ללמד לבנו מוסר ולהדריכו על הדרך הישרה ולצוותו לעשות מצות ומעשים טובים, כך חייב הבן לשמוע לאביו ולקבל דברו ולעשות מצותו, אפי' שלא לדבר מצוה. אבל אם הוא האב חוטא, וכוונתו להטעות לבנו ולהדיחו מלעשות רצון קונו, כגון שיורה אותו לגזול או לגנוב או לרצוח, או כיוצא בזה, או לבטל אפי' מצוה אחת מן המצות, חייב הבן לעזוב מצות אביו וימרה את פיו ולא יקיים את דברו, שנאמר ולא יהיו כאבותם דור סורר ומורה.

לעולם תהיה יראת אב ואם על הבן, והיא מצות עשה מן התורה, שנא' (ויקרא יט, ג) איש אמו ואביו תיראו. לא שיירא ממנו שיזיקנו, אלא יירא מחרון אף השם ית' אם אינו מכבד את אביו ואת אמו כראוי. ואסור לישב במקומו, ולא ידבר בפניו אלא ברשותו, ולא יסתור את דבריו, ולא יתקן את דבריו בטעם. לא ישב במקומו כיצד. כגון שישב בבית הכנסת או בבית המדרש במקום הקבוע לאביו בחייו. ולא ידבר בפניו אלא ברשותו כיצד. אסור להרבות דברים בפני אביו, אלא א"כ נתן לו רשות לדבר, וזהו מכלל כיבוד אב ואם. ואפי' בפני גדולים ממנו אינו דרך ארץ להרבות דברים. צא ולמד מאליהוא, שלא דבר בפני גדולים ממנו עד שסיימו דבריהם, שנא' (איוב לב, ד) ואליהוא חכה את איוב בדברים כי זקנים המה ממנו לימים, ואומר צעיר אני לימים ואתם ישישים על כן זחלתי ואירא מחוות דעי אתכם. ואם לפני גדולים ממנו דרך ארץ שלא לדבר, כ"ש לפני אביו. ולא יסתור דבריו כיצד, ולא יתקנם בטעם כיצד. כגון שהיה אביו מספר כך וכך אירע לפלוני, או כך וכך היה מעשה, או כיוצא בזה, אסור לבן לומר, לא היה כך אלא כך וכך, ולא יאמר לו, טעות וכך היה לך לומר. בד"א במילי דעלמא, אבל בדברי תורה, מצינו שרבינו הקדוש היה חולק על דברי רבן שמעון אביו, ור' אלעזר על דברי ר' שמעון בן יוחאי אביו. ובלבד שיהא חולק עליו לשם שמים ושלא יתכוין לקנתר על אביו. ואם הוא, אביו, עם הארץ ואינו יודע לעשות המצות כתקנן, או אם רואה את אביו עושה שום דבר שלא כהוגן, אל יאמר לו, עברת על דברי תורה, אלא אומר, אבי,

כתו' בתורה כך וכך. אם נזדמנה לבן שום מצוה, ובקש ממנו אביו לעשות שום דבר לכבודו, אם איפשר לו לעשות המצוה על ידי אחרים יעשה ויתעסק בכבוד אביו, ואם לאו, יניח כבוד אביו ויעשה המצוה. ואינו חייב להניח להתעסק בתורה ולהתעסק בכבוד אביו. דאמ' רב יצחק ב"ר שמואל גדול תלמוד תורה מכיבוד אב ואם, שכל אותן הימים שהיה יעקב בבית עבר לא נענש עליהן. ואם מחל האב על כבודו, כבודו מחול. ואסור לאדם להעציב לאביו ולאמו ולצערן, כמו שמצינו בשאול, שאמ' לנערו, לכה ונשובה פן יחדל אבי מן האתונות ודאג לנו.